

POLİTİKA VE ÖTESİ

MEHMED KEMAL

TT-51843

Niyazi Berkes'in Ardından

Dil-Tarih'ten atmak için ellerinden geleni artlarına komadıkları hocalardan biri daha öldü. Behice Boran Almanya'da, Muzaffer Şerif Amerika'da, Niyazi Berkes de İngiltere'de gözlerini yumdu. Behice Boran'ın ölüsü yurda getirildi. Muzaffer Şerif, uyrukluğuna geçtiği Amerika'da, Niyaz Berkes de İngiltere'de toprağa verildi. Bizim kovduğumuz, Batı üniversitelerinin baş üstünde tuttıkları bilim adamlarının suçu, günahı neydi? Batıdan aktarılan yarım yamalak, üstün körü bilgilerin yerine, başka bir dünyanın sorunlarına yanıt veren düşünceleri geliştirmek... Üniversiteleri bir medrese olmaktan kurtarmak... Aradan yarım yüzyıla yakın bir süre geçtikten sonra bu hocalar haklı çıkmışlar, üniversiteler birer medreseye dönmüştür.

Bundan bir süre önce Muzaffer Şerif üstüne yazdıklarım için bir çok yanıt aldım. Kimi anılarını anlatıyor, kimi yeni bilgiler istiyor, kimi de böylesi bir hocaya kıyılmasından yakınıyordu. Şimdinin 1402'likleri o dönemde bu hocalardı. Bunları üniversiteden atabilmek için bütçe kanununda değişiklik yapılmış, kadroları kaldırılmıştı. Öğrencilerinin arka çıktığı bu öğretmenleri ancak kadrodan silmek suretiyle uzaklaştırmışlardı.

Muzaffer Şerif'in ülkesine iyice küstüğü söylenir. Türk uyrukluğundan çıkmış, Amerikan uyruğuna geçmişti. Bir de Amerikalı bayanla evlenmiş, çocukları olmuştu. Amerika'da yanına yaklaşmak isteyen Türklere yüz vermezmiş. Öylesine gönlü kırılmış. Behice Boran Almanya'da Duisburg'da eyleşiyordu. Orada çalışan bir çok Türk vardı, onların yanında olmak acısını dindiriyordu.

Niyazi Berkes, anılarını yazıyordu. Son günlerde aldığım bir mektupta "Sürgün Alayı" romanımı istiyordu. Romanda Dil-Tarih olayları anlatılırken Niyazi Berkes'ten söz edilir.

Kısaca yaşam öyküsü şöyle: 1908 yılında Lefkoşa'da doğmuş. Ortaöğrenimini İstanbul Erkek Lisesi'nde, yükseköğrenimini İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Sosyoloji Bölümü'nde tamamlamış (1931). Bir süre, bitirdiği bölümde asistanlık yapmış. Daha sonra ABD Chicago Üniversitesi'nde sosyoloji dalında uzmanlık eğitimi görmüş. Amerika'dan yurda döndüğünde, yeni kurulan Dil, Tarih ve Coğrafya Fakültesi'ne asistan olarak atanmış. (1939). Burada doçent olmuş (1941). Bu yıllarda Yurt ve Dünya, Adımlar dergilerinde yazdığı yazılardan ötürü bakanlık emrine alınmış. Bir süre sonra kürsüsü kaldırılarak açığa çıkarılmış... Bu sırada yurtdışından yapılan çağrılara uyarak Kanada-Montreal McGill Üniversitesi Studies ve Research Fakültesi'nde öğretim üyeliği yapmış. 1975 yılında emekliye ayrılarak Londra'ya yerleşmiş. Yazdığı dergi ve gazeteler şöyle: Yurt ve Dünya (1941-43), Ant (1945), Yön (1961), Sesimiz (1979), Cumhuriyet (1960-80). Burada yazdıkları ile Tanzimat sonrası düşün ve siyasal hareketler üzerindeki araştırmaları ile ün kazanmış. (Şairler ve Yazarlar Sözlüğü, Şükran Kurdakul).

Ona yakın kitabı, bir çok makalesi olan Niyazi Berkes ne yapmıştı da yurdundan uzaklaşmış, gurbetlere sığınmıştı? 1940'lı yılların azgın faşizmi Niyazi Berkes gibi bilim adamlarını barındırmıyordu. Yazılanlara yazı ile karşı çıkılacak yerde kaba güce, polis zoruna dayanılıyordu. Kişi faşizmin ağır baskısı altındayken, faşizmin dehşetini pek anlayamaz. Ancak Niyazi Berkes, Muzaffer Şerif, Behice Boran, Pertev Naili Boratav gibi yurt dışına çıktığında nelere katlanıldığını kavrar. O yıllarda sade bu hocalar için baskı yoktu, başkaları için de vardı. Bunlar genç asistanlar, lise öğretmenleri, kimi yazarlardı.

1950'den sonra iktidar değişimi ile faşizmden kurtulacağımızı umanlar vardı. Oysa 1950'den 1960'a değin kaba bir faşizmin baskısı altına yeniden girmiştik. Sözde parlamentolu, seçimli bir düzen vardı, ama tek yönlü işliyor, faşizme karşı çıkanlara kıyıyordu. 1960'dan sonra insanlarımızın yüzü biraz güler gibi oldu. Fakat onun da ardından 1970 ve 1980 faşizmi geldi. Hâlâ da gölgeli olarak sürüyor. Ülkemiz, elbette bu deli gömleğinden bir gün kurtulacaktır. Kurtulacaktır, ama soldaki akılsızlıklar sürdükçe, kurtuluş uzuyor. Demokrasi, demokratların el birliği ile gelir.

